

УНИВЕРЗИТЕТ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ БИЈЕЉИНА

ЗБОРНИК РАДОВА ПЕДАГОШКОГ ФАКУЛТЕТА

са научног скупа

НАУКА И НАСТАВА ДАНАС

Научни скуп одржан је на Педагошком факултету Универзитета у
Источном Сарајеву, 22. и 23. септембра 2023. год. у Бијељини

УДК371(082)

ISBN 978-99938-55-86-6

Бијељина, 2023. године

ЗБОРНИК РАДОВА

са XIII научног скупа који је у организацији
Педагошког факултета Универзитета у Источном Сарајеву
одржан 22. и 23. Септембра 2023. године у Бијељини

Издавач:

Педагошки факултет Универзитета у Источном Сарајеву
Семберских ратара 1Е, 76300 Бијељина
тел. 055/415-400 | факс 055/250-233
www.pfb.ues.rs.ba | ucitelj@pfb.ues.rs.ba

За издавача:

Проф. др Далибор Стевић, декан

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Љубо Шкиљевић

Секретар редакције:

Доц. Весна Тодоровић, мр

Лектор:

Проф. др Милена Ивановић

Преводилац на енглески језик:

Проф. др Татјана Думитрашковић

Проф. др Оливера Петровић

Припрема за штампу:

Проф. др Љубо Шкиљевић

Штампа:

Leader Бијељина

Тираж:

300 примјерака

Павловић Јовановић, Ј. М., Миличић Ђошић, Данијела, М., Анђелковић, М. (2023) *РАЗВОЈ ЕМПАТИЈЕ И АСЕРТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КРОЗ ПРИМЕНУ ИНОВАТИВНИХ НАСТАВНИХ МЕТОДА НА ПРИМЕРУ ОБРАДЕ РОМАНА „АГИ И ЕМА“ ИГОРА КОЛАРОВА*. Зборник радова „Наука и настава данас“. Бијељина: Педагошки факултет, стр. 47- 55.

UDK 371.3:821.163.41.09
DOI 10.7251/ZPFNND2305047P
Стручни рад

Јелена М. Павловић Јовановић¹

Универзитет у Крагујевцу

Филолошко-уметнички факултет

Центар за научноистраживачки рад

Данијела М. Милчић Ђошић

Основна школа „Вук Караџић“ Алексинац (Житковац)

Младен Н. Анђелковић

Основна школа „Вук Караџић“ Алексинац (Житковац)

РАЗВОЈ ЕМПАТИЈЕ И АСЕРТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КРОЗ ПРИМЕНУ ИНОВАТИВНИХ НАСТАВНИХ МЕТОДА НА ПРИМЕРУ ОБРАДЕ РОМАНА „АГИ И ЕМА“ ИГОРА КОЛАРОВА²

Апстракт: Циљ рада је представљање иновативних метода за развој емпатије код ученика основних школа на примеру обраде романа „Аги и Ема“ Игора Коларова. Предложене методе су првобитно развијене у оквиру психологије и пословних обука, да би касније биле прилагођене часовима српског језика и књижевности и реализацији часова одељењског старешине у основној школи. Предложене методе су давање повратне информације (фидбека) књижевном јунаку у четири корака, метод трансакционе анализе и метод развијања асертивне комуникације. Рад доноси теоријске основе и практичне аспекте употребе ових метода у настави књижевности и њихову корелацију са часовима одељењског старешине, уз сарадњу са школским психологом.

Кључне речи: *српски језик, часови одељењског старешине, метод давања повратне информације, трансакциона анализа, асертивна комуникација, Аги и Ема.*

1. Увод

Стање у савременом друштву тражи иновативне приступе настави књижевности, који би допринели како развоју емпатије, тако и моралном развоју ученика. Емпатијско-етички приступ књижевном делу, у том смислу,

представља погодну полазну тачку (Воџић, 2020, стр. 303–315). Мартин

¹ jelena.pavlovic@filum.kg.ac.rs

² Своје радове у 2024. години обележавајте напоменом о томе да је истраживање финансирано кроз Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/ 200198.

Павловић Јовановић, Ј. М., Миличић Ђошић, Данијела, М., Анђелковић, М. (2023) *РАЗВОЈ ЕМПАТИЈЕ И АСЕРТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КРОЗ ПРИМЕНУ ИНОВАТИВНИХ НАСТАВНИХ МЕТОДА НА ПРИМЕРУ ОБРАДЕ РОМАНА „АГИ И ЕМА“ ИГОРА КОЛАРОВА*. Зборник радова „Наука и настава данас“. Бијељина: Педагошки факултет, стр. 47- 55.

Хофман (Martin Hooffman) емпатију дефинише као емпатијску узнемиреност, која у себи обухвата и моралну димензију помоћи другој особи у невољи (Hoffman, 2003, str. 38). Имајући у виду речено, циљ рада је приказ иновативних метода у настави српског језика и књижевности у корелацији са часовима одељењског старешине у циљу развоја емпатије и асертивне комуникације код ученика уз сарадњу са школским психологом. Циљ је код ученика изазвати контролисану емпатичку узнемиреност, која ће их подстакнути да траже решење да би помогли књижевном јунаку, дечаку Агију.

2. Теоријски аспекти предложених иновативних метода

Данијела Милошевић у раду „Подстицање асертивне комуникације ученика путем радионичарског рада у оквиру одељењске заједнице“ дефинише асертивну комуникацију као „пожељни облик комуникације који води ка позитивним ефектима у интерперсоналним односима међу ученицима“ (Milošević, 2020, str. 82). Употреба иновативних метода не искључује традиционалне методе, нити инхерентно значи да ће одређени исход бити постигнут ако се час не буде планирао на адекватан начин и ако се на адекватан начин не усклади са постојећим исходима. Имајући ово у виду, представићемо две иновативне методе погодне за развој емпатије и асертивне комуникације код ученика кроз наставу књижевности. Прва метода је модел давања повратне информације у четири корака, а друга је модел трансакционе анализе, тачније „ја сам ОК – ти си ОК модел“.

Данијела Недић из компаније „Бизнис линк“ развила је модел давања повратне информације у пословном свету. Јелена Павловић Јовановић и Данијела Милчић Ђошић прилагодили су модел тако да се може применити за анализу књижевног дела (детаљно в. Pavlović Jovanović, Milčić Đošić, 2023). Подразумева давање повратне информације књижевном јунаку кроз следећа четири корака:

- (1) Објективни опис ситуације;
- (2) Објективни опис понашања;
- (3) Опис ефекта (објективног и субјективног);
- (4) Предложено решење дато у другом лицу јединине за поступање у будућим ситуацијама.

Ближе ћемо објаснити модел на примеру басне *Пас и његова сенка*, при чему ћемо дати повратну информацију псу:

- (1) Објективни опис ситуације – Јуче си шетао поред реке и угледао си другог пса како држи комад меса у устима.
- (2) Објективни опис понашања – Скочио си у воду без размишљања о последицама.
- (3) Опис ефекта:
 - објективни: Остао си без свог комада меса. Био си гладан.

Павловић Јовановић, Ј. М., Миличић Ђошић, Данијела, М., Анђелковић, М. (2023) *РАЗВОЈ ЕМПАТИЈЕ И АСЕРТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КРОЗ ПРИМЕНУ ИНОВАТИВНИХ НАСТАВНИХ МЕТОДА НА ПРИМЕРУ ОБРАДЕ РОМАНА „АГИ И ЕМА“ ИГОРА КОЛАРОВА*. Зборник радова „Наука и настава данас“. Бијељина: Педагошки факултет, стр. 47- 55.

– субјективни: Осећао си се разочарано, постиђено и несрећно јер си остао без свог сочног комада меса и јер си био гладан, мокар и уморан.

(4) Предложено решење: Следећи пут добро размисли пре него што посегнеш за нечим туђим. Чувај оно што поседујеш, пре него што пожелиш нешто више.

Овај модел имао је и своју практичну примену у настави српског језика и књижевности. Лидија Неранчић Чанда, професорка српског језика и књижевности у Сомборској гимназији, користила је овај модел за обраду романа „Сеобе“ Милоша Црњанског (Pavlović Jovanović, Milčić Đošić, 2023, str. 289).

Други модел који овде представљамо јесте модел трансакционе анализе. Представимо га према књизи Сандре Њуел и Дејвида Џефрија *Трансакциона анализа у учионици* (Психополис институт 2011, Нови Сад). Термин је увео 1958. године Ерик Берн (Eric Berne). Према дефиницији Међународног удружења трансакционих аналитичара трансакциона анализа одређује се као „теорија личности и систематична психотерапија усмерена ка личном развоју и промени“ (Njuel, Džefri, 2011, str. 21). Њене основне поставке представљене су свакодневним језиком, тако да их свако може разумети и гласе: „Људи су ОК.“, „Свако је способан да мисли“, „Људи сами одлучују о својој судбини и те одлуке се могу променити.“ (Njuel, Džefri, 2011, str. 23). Најважнији аспект трансакционе анализе који ми преузимамо у раду везан је за четири животне позиције са којих ми сагледавамо себе и друге:

1. Ја сам ОК, ти си ОК – најздравија животна позиција у којој полазимо од претпоставке да смо ми добро и да смо вредни, али и да је друга особа вредан саговорник и да се свако понашање (не особа) може кориговати;
2. Ја сам ОК, ти ниси ОК – људи који наступају из ове позиције немају поштовања према саговорницима и другим људима и сматрају да се њихово понашање не може поправити, да је грешка у самим људима, не у понашању;
3. Ја нисам ОК, ти си ОК – људи који наступају из ове позиције верују да је грешка у њима, а да други никада не греше;
4. Ја нисам ОК, ти ниси ОК – ово је најнездравија животна позиција у којој особа верује да она није добро, али да ни други нису добро, што спречава дијалог. У овом случају прво треба помоћи особи да промени позицију, да би се касније остварила и промена понашања (Njuel, Džefri, 2011, str. 27–28).

3. Практични модел часа на примеру обраде романа „Аги и Ема“ Игора Коларова уз примеру методе давања повратне информације у четири корака и методе трансакционе анализе (модел „Ја сам ОК, ти си ОК“)

У овом делу рада представимо практични опис примењених модела на примеру обраде романа „Аги и Ема“ у петом разреду основне школе. У програму

Павловић Јовановић, Ј. М., Миличић Ђошић, Данијела, М., Анђелковић, М. (2023) *РАЗВОЈ ЕМПАТИЈЕ И АСЕРТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КРОЗ ПРИМЕНУ ИНОВАТИВНИХ НАСТАВНИХ МЕТОДА НА ПРИМЕРУ ОБРАДЕ РОМАНА „АГИ И ЕМА“ ИГОРА КОЛАРОВА*. Зборник радова „Наука и настава данас“. Бијељина: Педагошки факултет, стр. 47- 55.

обавезне школске лектуре роман се налази од школске 2018/2019. године (Урошев Палалић, 2020, стр. 326). У књижевној критици одређено је да роман припада књижевним делима које тематизују „усамљено дете“ (Урошев Палалић, 2020, стр. 326). Наташа Кљајић истиче да је стил Игора Коларева такав да нас уводи у свет дечијих класика, али кроз кратку форму, примерену савременом добу (Кљајић, 2013, стр. 557).

Модел обраде романа развијен је као пројекат *Како помоћи Агију* уз модел „Ја сам ОК, ти си ОК“. Часове је реализовала Данијела Милчић Ђошић, професор српског језика и књижевности у Основној школи „Вук Караџић“ Алексинцу (Житковац) уз сарадњу са школским психологом Младеном Анђелковићем. Овим пројектом који је трајао две недеље обухваћена су три одељења петог разреда са просечно двадесет ученика по одељењу. Од часова обухваћени су часови српског језика и књижевности, грађанско васпитање и часови одељењског старешине. Циљ активности биле су примена модела фидбек у настави српског језика и књижевности, примена асертивног говора, стицање вештине комуницирања, учествовање у пројектној активности и функционална примена наученог у свакодневном животу. Све активности биле су у складу са очекиваним исходима, који су прецизно дефинисани:

Ученик ће бити у стању да:

- преприча садржину романа
- да има емпатију за дечака који има проблем
- да препозна проблемске ситуације из романа
- да нађе решење за проблеме
- да примењује асертивни говор у свакодневном животу
- да препозна животне позиције кроз модел: „Ја сам ОК – ти си ОК“.

Табела 1. Очекивани исходи часа

Тема *Како помоћи Агију* инспиративна је зато што ће се ученици њоме бавити на другачији начин. Ова тема блиско се повезује са грађанским васпитањем, а најпре треба бити предмет обраде на часу одељењског старешине. Проласком кроз радионицу ученици савладавају нов метод рада: фидбек у настави (давање повратне информације у 4 корака), упознају поступак «Ја сам ОК – ти си ОК» и уче се асертивном говору. Ове вештине ученици могу да примењују у свакодневном животу, у односу према вршњацима, према околини и у развијању вештине комуникације. Тему можемо обрађивати и на часу одељењског старешине. Одличан је пример како се треба односити према вршњачком насиљу, како га препознати, коме се обратити за помоћ. Радионица отвара бројна питања која се, рашчлањено, могу обрађивати на више различитих начина: кроз нове радионице, кроз пројектне активности, кроз примену у другим књижевним делима. Посебну пажњу треба посветити темама односа деце и родитеља, узајамног односа међу вршњацима, како

Павловић Јовановић, Ј. М., Миличић Ђошић, Данијела, М., Анђелковић, М. (2023) *РАЗВОЈ ЕМПАТИЈЕ И АСЕРТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КРОЗ ПРИМЕНУ ИНОВАТИВНИХ НАСТАВНИХ МЕТОДА НА ПРИМЕРУ ОБРАДЕ РОМАНА „АГИ И ЕМА“ ИГОРА КОЛАРОВА*. Зборник радова „Наука и настава данас“. Бијељина: Педагошки факултет, стр. 47- 55.

препознати психолошко и вршњачко насиље. Наставна средства потребна за реализацију ове наставне теме била су: папир у боји, маркери, флипчарт папир, лаптоп, пројектор, роман *Аги и Ема* и филм *Аги и Ема*.

Пример реализације пројекта кроз фазе:

УВОДНИ ЧАС

Уводни час представља књижевнотеоријску анализу дела. Ученицима су подељени истраживачки задаци са којима ће учествовати у анализи дела током првог часа.

Уводни део часа. Одређујемо књижевни род и врсту (епика, роман за децу и младе). Локализујемо текст (време радње: савремено доба, место радње: Агијева кућа у улици Храстова, Емина кућа – замак). Одређујемо тему: пријатељство између усамљеног дечака Агија и маштовите старице Еме.

Средишњи део часа. Читамо сажетке романа. Анализирамо лик Агија, потом и лик Еме. Уочавамо проблеме са којима се Аги сусреће, анализирамо Агијеве родитеље и њихово понашање. Посматрамо понашање деце из школе према Агију. Развијамо критички став према свему негативном у роману (одсутност и незаинтересованост родитеља, вршњачко насиље, усамљеност Агија, селидбе, непривикавање на нове средине). Истичемо потребе дечака (Емина присутност, заинтересованост за њега, маштовитост, њихово дружење и узајамна подршка). Правимо паралелу догађаја и ликова из романа са садашњим временом и са ситуацијама око нас (закључујемо да свих ових проблема има и данас и да су и данас често деца препуштена сама себи, жељна љубави и родитељске пажње).

Завршни део часа. Сводимо утиске о прочитаном роману. Износимо поруке и идеје. Оне се углавном односе на то да године нису препрека пријатељству, да је деци потребан пријатељ и одрасла особа која ће бринути и усмеравати дете, да је машта јако важна, да је усамљеност изузетно опасна, да су деца изложена вршњачком насиљу и да томе треба стати на пут.

ПРОЈЕКАТ: ПРВИ ЧАС

Ученици су подељени у групе.

Уводни део. Локализација и кратка општа анализа. Из ње закључујемо да је дечак Аги у озбиљном проблему и да му је потребна помоћ. Најављујемо радионицу „Како помоћи Агију“. Дечак из одељења, претходно припремљен за улогу Агија, излази пред децу и говори о себи: *Ја сам Аги. Тужан сам и усамљен. Стално се селимо. Родитељи не обраћају пажњу на мене. Другови из школе ме завитлавају.* Следи коментарисање и подстицајна питања.

Главни део. Рад по фазама. Четири групе. Прва група је у улози Агија, друга су Агијеви родитељи, трећа су деца из школе, четврта група представља Ему. Свака група посматраће проблемску ситуацију из свог угла. Користимо метод „у

Павловић Јовановић, Ј. М., Миличић Ђошић, Данијела, М., Анђелковић, М. (2023) *РАЗВОЈ ЕМПАТИЈЕ И АСЕРТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КРОЗ ПРИМЕНУ ИНОВАТИВНИХ НАСТАВНИХ МЕТОДА НА ПРИМЕРУ ОБРАДЕ РОМАНА „АГИ И ЕМА“ ИГОРА КОЛАРОВА*. Зборник радова „Наука и настава данас“. Бијељина: Педагошки факултет, стр. 47- 55.

туђим ципелама“ и метод повратне информације у четири корака:

1. фаза описивање. Свака група описује свој лик (Агија, родитеље, децу из школе, Ему), одговарајући на питања: *ко, шта, где, кад, како, зашто*.

2. фаза ефекат. Свака група износи став како се у датој ситуацији осећа лик који они посматрају. Шта ће тај лик рећи о себи, о својим осећањима, о свом понашању.

3. фаза понашање. Свака група се директно обраћа учесницима догађаја са описом ситуације или стања. Не сме бити ПРИДЕВА у погрдном смислу. На пример: Мама, тата, чак и када сте код куће, углавном се бавите другим стварима. Грдите ме и када нисам крив. Бојим се друге деце. Можете ли да ме саслушате, да ми правите друштво, да заједно радимо нешто или идемо некуд.

Потребни сте ми. Или: Када се враћам из школе, трчите за мном и говорите ми да сам глуперда. Мене то растужује. Желим да вам приђем, али се увек ушепртљам. Зашто ми овако говорите? Како бисте се ви осећали на мом месту?

Прва група замишља шта ће Аги рећи сам себи, друга група замишља шта ће Аги рећи деци из школе, трећа група замишља шта ће Аги рећи родитељима, а четврта шта ће Аги рећи Еми.

Завршни део. Ученици довршавају своје радове. Наставник прати. Најављујемо извештавање на следећем часу.

ДРУГИ ЧАС

Гост – школски психолог

Уводни део. Извештавање о радионици са прошлог часа.

Главни део. Школски психолог разговара са ученицима. Упознаје их са особинама асертивног говора. Исправља лоше формулисана ђачка питања из радионице и истиче добре примере. Ученици гледају инсерт из филма *Аги и Ема* (свађа између дечака Агија и оца око селидбе). Психолог упознаје ученике са принципом „рекетирање емоција“ – заменом емоција. На пример: Када је дете тужно, а не може да покаже основну емоцију, нпр. тугу јер му је то увек представљано као недозвољено или погрешно („Дечаци не плачу, срамота је плакати, ниси девојчица, плакањем нећеш ништа постићи“ и сл.), оно онда узима заменску емоцију, нпр. агresiју и покушава да њоме постигне жељени циљ.

Аутентичне емоције: срећа, туга, страх, љутња.

Заменске или рекет-емоције: агresiја, депресија, љубомора, збуњеност, кривица, беспомоћност, анксиозност.

Психолог објашњава деци принцип животних позиција: „Ја сам ОК – ти си ОК“.

Постоје четири животне позиције. Из њих посматрамо ствари и одговарамо на два питања:

Павловић Јовановић, Ј. М., Миличић Ђошић, Данијела, М., Анђелковић, М. (2023) *РАЗВОЈ ЕМПАТИЈЕ И АСЕРТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КРОЗ ПРИМЕНУ ИНОВАТИВНИХ НАСТАВНИХ МЕТОДА НА ПРИМЕРУ ОБРАДЕ РОМАНА „АГИ И ЕМА“ ИГОРА КОЛАРОВА*. Зборник радова „Наука и настава данас“. Бијељина: Педагошки факултет, стр. 47- 55.

1. Да ли ја вредим?
2. Да ли свет око мене вреди?

Шематски приказ:

++ (ја сам ОК, ти си ОК) -- (ја нисам ОК, ти ниси ОК)
+ - (ја сам ОК, ти ниси ОК) - + (ја нисам ОК, ти си ОК).

Најбоља позиција је да су обоје ++, тј. да су обоје ОК. Најлошија је да су обоје --, тј. да нико није ОК. У нашој ситуацији и деца из школе и родитељи би за себе рекли да су у ОК позицији, а да Аги није ОК. Аги би сигурно за себе рекао да није ОК, осим у односу са Емом где су обоје ОК. Током овог разговора спомињемо и тему вршњачког насиља којом ћемо се посебно бавити на следећем часу одељењског старешине.

4. фаза решење: Да би се животне позиције поправљале користимо асертивни говор. На пример: *осећам се ... (навођење разлога који образлажу такво осећање), желео бих да, волео бих да*. Предлог треба да буде реалистичан, смислен. Захтев саговорнику да се искрено изјасни о предлогу. Ученици дају своје примере као могућа решења и тако вежбају асертивни говор.

Завршни део. Свођење утисака: шта су биле потешкоће, шта је најзанимљивије, шта је најјачи утисак, шта ћемо применити и у којим ситуацијама и сл.

6. Дискусија и закључак

Након спроведених активности очекујемо да ће ученици, уз примену иновативних метода давања повратне информације у четири корака и методе трансакционе анализе, бити у стању да развију емпатију према дечаку Агију који има проблем, да ће бити проактивни и да ће умети да препознају проблемске ситуације у роману и у свакодневном животу и да ће успети да нађу одговарајуће реалистично решење. Такође, очекујемо да ће ученици моћи да развију асертивну комуникацију и свесност и да ће то успети да примене у односу са својом породицом и вршњацима. Анкета спроведена преко евалуационих листића показала је да су очекивани исходи и остварени. Активности на часу показале су да је у питању један применљив модел, разумљив деци, преко кога се могу обрадити и комплексне теме као што је вршњачко насиље или исказивање негативних емоција. У оквиру овога модела ученици нису „изложени директно“, већ све емоције проживљавају индиректно, кроз дечака Агија. Стављајући се у Агијеве ципеле, бивају у прилици да на безбедан начин проживе одређене емоције у односу са родитељима и у односу са вршњацима, те касније да и то примене на своје окружење. Уче се како да на адекватан начин искажу своја осећања и своје потребе. Битно је нагласити да се модел повратне информације може користити и без сарадње са школским психологом, као и модел „Ја сам ОК, ти си ОК“ уколико се ради о основној обради књижевног текста и уколико се њима тумачи понашање

Павловић Јовановић, Ј. М., Миличић Ђошић, Данијела, М., Анђелковић, М. (2023) *РАЗВОЈ ЕМПАТИЈЕ И АСЕРТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КРОЗ ПРИМЕНУ ИНОВАТИВНИХ НАСТАВНИХ МЕТОДА НА ПРИМЕРУ ОБРАДЕ РОМАНА „АГИ И ЕМА“ ИГОРА КОЛАРОВА*. Зборник радова „Наука и настава данас“. Бијељина: Педагошки факултет, стр. 47- 55.

јунака књижевног дела. С друге стране, за комплексну примену модела и разговор о емоцијама и о асертивној комуникацији потребно је укључити и школског психолога у цели процес, пошто се на тај начин може остварити потпунији захтев за васпитном улогом школе. Психолог може на адекватан начин усмерити и кориговати ученичке радове, а може касније предложити и додатне радионице за развој асертивне комуникације. Дело „Аги и Ема“, као дело савременог писца, јако је погодно за ову врсту обраде, јер се дотиче врло актуелних тема вршњачког насиља и осећања неадекватности код ученика основне школе. Стицање основних вештина у оквиру ова два модела – учење адекватног давања повратне информације и учење о животним позицијама може позитивно утицати на ученике у смислу развоја емпатије, проактивности, социјалних вештина и њихове моралности. Развијање емпатичке узнемирености кроз предложене иновативне моделе буди у ученицима жељу да помогну дечаку Агију и помаже им да развију своје моралне и социјалне вештине. Ипак, треба имати у виду да ниједан модел није по себи добар или лош и да је потребно пажљиво планирање и усклађивање са постојећим исходима да би се на адекватан начин увео у школски програм.

Литература:

- Божић, С. (2020). Емпатијско-етички модел читања у настави књижевности. *Књижевна историја*. год 52. бр. 170, 295–318.
- Кљајић, Н. (2013). Поетика (од)необичене самоће у романима Игора Коларова. У: Анђелковић, М. (ур.), *Савремена проучавања језика и књижевности*, Зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије одржаног 17. марта 2012. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу Година IV / Књ. 2 (стр. 557–564). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет универзитета у Крагујевцу.
- Njuel, S. & Džefri, D. (2011). *Transakciona analiza u učionici: Kako upravljati ponašanjem*. (М. Јанковић, прев.). Нови Сад: Psihopolis.
- Milošević, D. (2020). Podsticanje asertivne komunikacije učenika putem radioničarskog rada u okviru odeljenske zajednice. *Годишњак за педагогију*, V/1, 81–91.
- Павловић Јовановић, Ј. & Милчић Ђошић, Д. (2023). Метод давања повратне информације у четири корака – развој иновације у настави књижевности у доба пандемије. У: Благојевић, Н. & Тартар, Н. (ур.). *Учење у пандемији: Summa утисака. Тематски зборник радова* (стр. 283–295). Ниш: Филозофски факултет.
- Урошев Палалић, О. (2020). Корелација романа Игора Коларева *Аги и Ема* и истоименог филма. У: Чутура, И. & Димитријевић, М. (ур.), *Књижевност за децу у науци и настави : зборник радова са научног скупа Јагодина*, 9-10. мај 2019 (стр. 323–341). Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу.

Павловић Јовановић, Ј. М., Миличић Ђошић, Данијела, М., Анђелковић, М. (2023) *РАЗВОЈ ЕМПАТИЈЕ И АСЕРТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КРОЗ ПРИМЕНУ ИНОВАТИВНИХ НАСТАВНИХ МЕТОДА НА ПРИМЕРУ ОБРАДЕ РОМАНА „АГИ И ЕМА“ ИГОРА КОЛАРОВА*. Зборник радова „Наука и настава данас“. Бијељина: Педагошки факултет, стр. 47- 55.

Hoffman, M. L. (2003). *Empatija i moralni razvoj. Značaj za brigu i pravdu*. (Т. Šešum, prev.). Beograd: Dereta.

**DEVELOPING EMPATHY AND ASSERTIVE COMMUNICATION IN
PRIMARY SCHOOL CHILDREN THROUGH INNOVATIVE METHODS
– THE CASE OF THE NOVEL *AGI AND EMA* WRITTEN BY IGOR
KOLAROV**

Abstract: The aim of this paper is to present innovative methods for developing empathy in primary school students. The suggested methods were primarily developed within the frameworks of psychology and entrepreneurial training and thus are here adapted for teaching Serbian language and literature and for homeroom classes in primary school. The studied methods include: the method of giving feedback on a literary character in four steps, the method of transactional analysis and the method of developing assertive communication. This paper deals with both the theoretical aspects and the practical uses of the aforementioned methods in literary studies and their correlation with the homeroom classroom with the assistance of the school's psychologist.

Keywords: *Serbian literature, homeroom classroom, feedback for literary characters, transactional analysis, assertive communication, novel Agi and Ema.*